

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 7CdoR/18/2023
Identifikačné číslo spisu: 3118210378
Dátum vydania rozhodnutia: 28.02.2024
Meno a priezvisko: JUDr. Martina Valentová
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2024:3118210378.3

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky vo veci starostlivosti súdu o maloletého F. E., narodeného XX. U. XXXX, bývajúceho u matky, zastúpeného procesným opatrovníkom Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny Trenčín, dieťa matky B. O. P., narodenej XX. X. XXXX, S. X., Q. X. XXX, t. č. S., J. M. XX, zastúpenej Advokátska kancelária JUDr. Martin Bartko - JUDr. Silvia Bartková, Trenčín, Piaristická 6667 a otca F. E., narodeného XX. A. XXXX, W., F. XX, zastúpeného advokátom Mgr. Petrom Hargašom, Bratislava, Košická 56, za účasti Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky, o návrhu otca na zmenu úpravy výkonu rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu, vedenom na Okresnom súde Trenčín pod sp. zn. 31P/260/2018, o dovolaní otca proti rozsudku Krajského súdu v Trenčíne z 22. júna 2023 sp. zn. 17CoP/21/2023, takto

rozhodol:

Rozsudok Krajského súdu v Trenčíne z 22. júna 2023 sp. zn. 17CoP/21/2023 z r u š u j e a vec vracia odvolaciemu súdu na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Trenčín (ďalej len „súd prvej inštancie“ alebo „prvoinštančný súd“) rozsudkom z 29. novembra 2022 č. k. 31P/260/2018-900 návrh otca, ktorým žiadal zveriť maloletého do jeho osobnej starostlivosti a uložiť matke maloletého povinnosť prispievať na jeho výživu sumou 120 eur mesačne zamietol (výrok I.) a zároveň zrušil uznesenie Okresného súdu Trenčín z 24. septembra 2021 č. k. 26P/113/2021-12 v bodoch II. a IV. týkajúcich sa nariadeného neodkladného opatrenia súvisiaceho s dočasným rozšírením styku otca s maloletým za účelom výkonu výchovného opatrenia a uloženia povinnosti rodičom podrobiť sa spolu s maloletým sociálnemu alebo inému odbornému poradenstvu. O trovách konania rozhodol tak, že žiaden z účastníkov nemá nárok na náhradu trov konania.

1.1. Vychádzajúc z ustanovení § 24 ods. 1, 2 a 3, § 26, § 28 ods. 1, 2 a 3, § 36 ods. 1, § 62 ods. 1 až 6, § 65 ods. 1 a 2, § 75 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „Zákon o rodine“) a na základe vykonaného dokazovania dospel prvoinštančný súd k záveru, že neboli splnené zákonné podmienky k tomu, aby bolo nevyhnutné zmeniť súdne rozhodnutie o výkone rodičovských práv a povinností k maloletému, nakoľko nemal za preukázané, že matka

zanedbáva otcom tvrdenu starostlivosť o maloletého, pričom zmena výchovného prostredia v stave, v ktorom sa maloletý nachádza v dôsledku konfliktného správania svojich rodičov, by mohla ohroziť jeho ďalší zdravý vývoj.

1.2. Súd prvej inštancie okrem iného konštatoval, že ani jeden z rodičov nezvláda svoju rodičovskú rolu a mal by vyhľadať odbornú pomoc, aby hoci nevedome naďalej neublížoval svojmu dieťaťu a snažiť sa, aby jeho dieťa žilo svoje detstvo, venovalo sa škole, svojim záujmom a nie konfliktu rodičov, ktorí pred ním nedokážu svoje dieťa ochrániť. Rodičia sa síce snažia rešpektovať súdne rozhodnutia, avšak nedokážu spolu rozumne komunikovať a sú zahŕnení vzájomnými nedorozumeniami, v rámci ktorých sa nedokážu dohodnúť ani na základných faktoch ohľadom starostlivosti o maloletého, v dôsledku čoho sa neorientujú na zdravý vývoj svojho syna, a preto sa ich konflikt premieta práve do jeho psychického vývinu.

1.3. Poukázal, že v konaní nariadené výchovné opatrenia, ktoré mali uľahčiť prechod maloletého k otcovi, zmenšiť konfliktné situácie medzi rodičmi a zlepšiť komunikačné schopnosti rodičov sa minuli svojmu účelu a ich výsledkom bolo najmä zistenie, že maloletý je z celej situácie unavený a medzi rodičmi naďalej pretrvávajú veľmi vážne nezhody, ktoré maloletý vníma a spracováva spôsobom primeraným jeho detskému veku. Sami rodičia sú zodpovední, že maloletý sa dostal do štádia, kedy správanie maloletého sa vo vzťahu k matke prejavuje vzdorovito, keď ho pripravuje na stretnutie s otcom a otca odmieta. Preto podľa názoru súdu prvej inštancie k náprave vzťahov medzi rodičmi poškodzujúcich záujem maloletého neprispieje žiadna inštitúcia a jeho odňatie z výchovného prostredia matky by nateraz nezvládol.

1.4. V súvislosti so zrušením uznesenia z 24. septembra 2021 č. k. 26P/113/2021-12 v časti týkajúcej sa uloženia povinnosti rodičom, aby sa spolu s maloletým podrobili sociálnemu alebo inému odbornému poradenstvu a v časti nariadeného neodkladného opatrenia, ktorým bol dočasne otcovi rozšírený styk s maloletým synom za účelom výkonu výchovného opatrenia, súd prvej inštancie zdôraznil, že otec bude ďalej realizovať styk s maloletým v zmysle rodičovskej dohody, ktorá je súčasťou rozsudku z 5. apríla 2017 č. k. 34P/227/2016 - 420 v spojení s rozsudkom Krajského súdu v Trenčíne z 26. septembra 2017 č. k. 6CoP/55/2017 - 444 (správne 6CoP/52/2017 - 444), pričom mu nič nebráni v tom, aby sa na súd obrátil s riadnym návrhom na prípadnú zmenu úpravy styku s maloletým.

2. Krajský súd v Trenčíne (ďalej len „odvolací súd“) na odvolanie otca rozsudkom z 22. júna 2023 č. k. 17CoP/21/2023-1186 napadnutý rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil ako vecne správny (výrok I.) a zároveň žiadnemu z účastníkov nepriznal nárok na náhradu trov konania (výrok II.).

2.1. V odôvodnení rozhodnutia uviedol, že preskúmaním obsahu spisu mal za to, že súd prvej inštancie vychádzajúc z predmetu konania, dostatočne zisteného skutočného stavu veci a v dôsledku jeho správneho vyhodnotenia, vyvodil v predmetnej veci správne skutkové a právne zvery, na základe ktorých i s prihliadnutím na záujmy maloletého dieťaťa a existujúce skutkové okolnosti, nemožno otcom tvrdené nedostatky vo výchove a starostlivosti matky o maloletého, považovať za spôsobilé zmeniť rozhodnutie, pretože za súčasného stavu návrh otca na zmenu výchovného prostredia nemožno vyhodnotiť u maloletého ako prospešný, t. j. súladný s jeho najlepším záujmom, nakoľko by sa takáto zmena podpísala na psychike maloletého a mala by negatívny vplyv na neho a reálne by bolo spôsobilé ohroziť jeho zdravý psychický a fyzický vývoj. Podľa odvolacieho súdu je v záujme maloletého potrebné zachovať existujúci stav výchovného prostredia u matky, preto napadnutý rozsudok súdu prvej inštancie o zamietnutí návrhu otca na zmenu zverenia podľa § 387 ods. 1 zákona č. 150/2016 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Civilný sporový poriadok“ alebo „CSP“) potvrdil.

2.2. Odvolací súd tiež poukázal, že posledná úprava práv a povinností rodičov k maloletému bola uskutočnená rozsudkom Okresného súdu Trenčín č. k. 34P/227/2016-420 zo dňa 5. apríla 2017 v spojení s rozsudkom Krajského súdu v Trenčíne č. k. 6CoP/52/2017-444 zo dňa 26. septembra 2017, ktorým bola schválená rodičovská dohoda, na základe ktorej bol maloletý Patrik zverený do osobnej starostlivosti matky s tým, že právo zastupovať maloletého a spravovať jeho majetok budú vykonávať obaja rodičia. Otcovi dieťaťa bola uložená povinnosť prispievať na výživu maloletého sumou 120 eur mesačne. Súčasťou rozsudku bola aj dohoda rodičov o úprave styku, na základe ktorej je otec oprávnený stretávať sa s maloletým v každom nepárnom týždni v roku od soboty od 08.00 hod do nedele do 19.00 hod.

2.3. Konštatoval, že z vykonaného dokazovania vyplynulo, že rodinné pomery maloletého sú v súčasnosti zlé, najmä z dôvodu vzťahových problémov a zlej komunikácie medzi rodičmi. Rodičia zaťažujú svojho syna do ustavičných konfliktov a vybavovania si vzájomných účtov, čo jednoznačne nie je v prospech zdravého psychického a citového vývoja maloletého. To, že rodičia majú konfliktný vzťah a tento maloletý citlivo vníma, vyústilo do jeho terajšieho správania, vzdoru a až odporu k stretávaniu sa s otcom.

2.4. V nadväznosti na námietku otca týkajúcu sa nepreukázania skutočností odôvodňujúcich zmenu súdneho rozhodnutia a nevykonania navrhovaných dôkazov, odvolací súd konštatoval, že súd prvej inštancie svoje rozhodnutie v zmysle § 220 ods. 2 CSP náležite odôvodnil, vysporiadal sa so všetkými podstatnými skutočnosťami, ktoré v rámci dokazovania vyšli najavo. Odvolací súd nezistil, že by závery súdu prvej inštancie boli zjavne neakceptovateľné, nevyplýva z nich ani jednostrannosť alebo taká aplikácia právneho predpisu, ktorá by bola popretím jeho podstaty a zmyslu. Obsah spisového materiálu v predmetnom súdnom konaní zároveň pripúšťa interpretáciu faktov a posúdenie relevantných otázok tak, ako sú v posudzovanej veci prezentované súdom prvej inštancie.

2.5. Odvolací súd považoval za nedôvodnú i námietku otca ohľadom neexistencie dôvodov zrušenia uznesenia z 24. septembra 2021 č. k. 26P/113/2021-12 a zdôraznil, že doba trvania tohto neodkladného opatrenia v časti zmeny styku otca s maloletým bola viazaná do doby právoplatného skončenia konania vo veci samej o návrhu otca na zmenu zverenia (sp. zn. 31P/260/2018), pričom ako správne súd prvej inštancie citoval, tento postup je ustanovený v § 335 ods. 1 CSP. Preto ak sa otec naďalej dožaduje širšej úpravy styku s maloletým, (ktorý návrh pôvodne v tejto veci vzal späť a konanie bolo zastavené súdom prvej inštancie), nič mu nebráni podať takýto návrh vo veci samej, ktoré konanie si v kontexte všetkých skutočností bude vyžadovať ďalšie dokazovanie.

3. Otec (ďalej aj ako „dovolateľ“) podal voči uvedenému rozhodnutiu odvolacieho súdu, dovolanie, ktorého prípustnosť vyvodzoval z § 420 písm. e) a f) CSP, žiadajúc, aby dovolací súd rozsudok odvolacieho súdu spolu s rozsudkom súdu prvej inštancie zrušil a vec vrátil na ďalšie konanie.

3.1. Vádu znátočnosti podľa § 420 písm. e) a f) CSP dovolateľ namietal z dôvodu nesprávneho obsadenia odvolacieho súdu, keďže od 1. júna 2023 došlo k zmene kauzálnej príslušnosti súdov, ktorá v danom prípade nebola rešpektovaná, pretože na konanie vo veciach starostlivosti súdu o maloletých podľa druhej časti, prvej hlavy a piateho dielu zákona č. 151/2016 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Civilný mimosporový poriadok“ alebo „CMP“) podľa § 3 ods. 5 písm. a) CMP je príslušný Krajský súd v Žiline, pričom o predmetnej veci rozhodoval Krajský súd Trenčín, ktorý už nemal vo veci konať a mal vec bezodkladne postúpiť Krajskému súdu v Žiline, ktorým pochybením došlo i s poukazom na rozhodovaciu prax Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (napr. sp. zn. 1Ndc/15/2023, 7Ndc/22/2023, 7Ndc/39/2023) k zásahu do práv otca na zákonného sudcu a na spravodlivé súdne konanie.

3.2. Porušenie práva na spravodlivý proces (§ 420 písm. f) CSP) dovolateľ videl i v tom, že (i) odvolací súd sa v odôvodnení svojho rozhodnutia nezaoberal žiadnou odvolacou námietkou a zároveň (ii) neodôvodnil na základe akých konkrétnych skutočností dospel k záverom pre potvrdenie napadnutého rozhodnutia súdu prvej inštancie. V tejto súvislosti otec vytýkal odvolaciemu súdu, že v bodoch 18. až 20. odôvodnenia prezentoval výlučne svoj názor bez toho, aby ho podporil konkrétnymi zisteniami alebo dôkazmi vyplývajúcimi zo súdneho spisu, t. j. išlo len o dohady a predstavy odvolacieho súdu o skutkovom stave veci, ktoré boli navyše v rozpore s priebehom dokazovania pred súdom prvej inštancie. Na druhej strane v bodoch 21. a 24. odôvodnenia napadnutého rozsudku nezaujal žiadne stanovisko k návrhu na rozšírenie styku s maloletým a k argumentácii ohľadom neposkytnutia riadnej zdravotnej starostlivosti maloletému či o nutnosti vykonať ním navrhované dôkazy a v bode 22. odvolací súd zase poskytol iba bezobsažné konštatovanie stavu, v rámci ktorého sa prvoinštančný súd ani len nepokúšal zistiť skutočný dosah zmeny prostredia na maloleté dieťa v zmysle návrhu. Vzhľadom na uvedené považuje rozhodnutie odvolacieho súdu za nepreskúmateľné a arbitrárne.

4. Matka sa vo svojom vyjadrení k dovolaniu s argumentáciou otca nestotožnila, najmä ohľadom neposkytnutia maloletému riadnej zdravotnej starostlivosti a bránenia mu v styku s otcom. Poukázala na späťvzaté návrhy otca na rozšírenie styku s maloletým podané počas predmetného konania, ktoré podľa matky potvrdzujú, že otcovi išlo len o pomstu voči nej na úkor najlepšieho záujmu svojho maloletého

dieťaťa, preto žiadala, aby dovolací súd podané dovolanie zamietol.

5. Generálna prokuratúra Slovenskej republiky (ďalej len „GP SR“) vo svojom vyjadrení k dovolaniu uviedla, že zotrúva na svojich doterajších vyjadreniach a je názoru, že vykonaným dokazovaním bolo preukázané, že nenastala taká zmena pomerov na strane rodičov a maloletého, ktorá by odôvodňovala zmenu úpravy výkonu rodičovských práv a povinností k maloletému. Závery oboch súdov nižšej inštancie sú výsledkom vyhodnotenia skutkových okolností, ktoré vyšli najavo v predmetnom konaní a ktoré v rámci zásady voľného hodnotenia dôkazov viedli k prijatiu rozhodnutia s prihliadnutím na najlepší záujem maloletého dieťaťa. Poukázala na neúspešné návrhy otca na nariadenie neodkladného opatrenia v priebehu odvolacieho konania a v súvislosti s namietanou príslušnosťou súdu na to, že do doby vydania uznesenia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 28. júna 2023 sp. zn. 6Ndc/19/2023, v ktorom sa riešila príslušnosť neskončených vecí do 31. mája 2023, rozhodoval odvolací súd podľa výkladu prechodného ustanovenia, z ktorého nebola sporná jeho príslušnosť. Dovolacie dôvody podľa § 420 písm. e) a f) CSP preto nie sú dané a dovolanie žiada zamietnuť.

6. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Trenčín (ďalej len „ÚPSVaR“) sa ako procesný opatrovník k podanému dovolaniu otca nevyjadril.

7. Dovolanie podal otec vo veci upravenej v CMP. Vzájomný vzťah medzi CMP a CSP je vymedzený v § 2 ods. 1 CMP, podľa ktorého sa na konania podľa tohto zákona použijú ustanovenia CSP, ak tento zákon neustanovuje inak. Keďže CMP neobsahuje odlišnú právnu úpravu dovolania podaného vo veci starostlivosti súdu o maloletých (okrem pravidiel ustanoveného v § 77 CMP, že dovolací súd nie je viazaný rozsahom dovolania vo veciach, v ktorých možno začať konanie aj bez návrhu) prípustnosť dovolania otca bola posudzovaná podľa ustanovení CSP.

8. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“ alebo „dovolací súd“) ako súd dovolací (§ 35 CSP) po zistení, že dovolanie podal účastník konania v zákonnej lehote (§ 427 ods. 1 CSP) zastúpený advokátom (§ 429 ods. 1 CSP), v ktorého neprospech bolo napadnuté rozhodnutie vydané (§ 424 CSP), skúmal, či sú splnené aj ďalšie podmienky dovolacieho konania a predpoklady prípustnosti dovolania a bez nariadenia pojednávania (§ 443 CSP) dospel k záveru, že napadnutý rozsudok odvolacieho súdu treba zrušiť a vec vrátiť tomuto súdu na ďalšie konanie.

9. Najvyšší súd opakovane vyjadril záver v zmysle ktorého právo na súdnu ochranu nie je absolútne a v záujme zaistenia právnej istoty a riadneho výkonu spravodlivosti podlieha určitým obmedzeniam. Toto právo, súčasťou ktorého je tiež právo domôcť sa na opravnom súde nápravy chýb a nedostatkov v konaní a rozhodovaní súdu nižšej inštancie, sa v civilnom sporovom konaní zaručuje len vtedy, ak sú splnené všetky procesné podmienky, za splnenia ktorých môže súd konať a rozhodnúť o veci samej. Platí to pre všetky štádiá konania, vrátane dovolacieho konania 1Cdo/6/2014, 3Cdo/357/2015, 4Cdo/1176/2015, 5Cdo/255/2014, 8Cdo/400/2015). Otázka posúdenia, či sú, alebo nie sú splnené podmienky, za ktorých sa môže uskutočniť dovolacie konanie, patrí do výlučnej právomoci dovolacieho súdu.

10. Naznačenej mimoriadnej povahy dovolania zodpovedá aj právna úprava jeho prípustnosti. V zmysle § 419 CSP je proti rozhodnutiu odvolacieho súdu dovolanie prípustné, (len) ak to zákon pripúšťa. To znamená, že ak zákon výslovne neuvádza, že dovolanie je proti tomu - ktorému rozhodnutiu odvolacieho súdu prípustné, nemožno také rozhodnutie (úspešne) napadnúť dovolaním. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné, sú vymenované v ustanoveniach § 420 a § 421 CSP.

11. Podľa § 420 CSP je dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak a/ sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b/ ten, kto v konaní vystupoval ako strana, nemal procesnú subjektivitu, c/ strana nemala spôsobilosť samostatne konať pred súdom v plnom rozsahu a nekonal za ňu zákonný zástupca alebo procesný opatrovník, d/ v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e/ rozhodoval vylúčený sudca alebo nesprávne obsadený súd, alebo f/ súd nesprávnym procesným postupom

znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces.

12. Dovolanie prípustné podľa § 420 CSP možno odôvodniť iba tým, že v konaní došlo k vade uvedenej v tomto ustanovení (§ 431 ods. 1 CSP). Dovolací dôvod sa vymedzí tak, že dovolateľ uvedie, v čom spočíva táto vada (§ 431 ods. 2 CSP).

13. Z obsahu dovolania vyplýva, že dovolateľ namieta (aj) vadu zmätočnosti podľa § 420 písm. e) CSP, v zmysle ktorej došlo k zásahu do jeho základného práva na zákonného sudcu rozhodovaním danej veci kauzálne nepríslušným súdom, resp. súdom nesprávne obsadeným (bod 3.1.).

14. Právo na zákonného sudcu je zaručené v čl. 48 ods. 1 zákona č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov (ďalej len „ústava“), podľa ktorého nemožno nikoho odňať jeho zákonnému sudcovi. Príslušnosť súdu ustanoví zákon. Uvedený ústavný príkaz predstavuje pre každého účastníka konania rovnakú záruku, že na rozhodovanie o jeho veci sú povolávané sudy a sudcovia podľa vopred vybraných zásad (procesných pravidiel).

15. Princíp nebyť odňatý zákonnému sudcovi bol v civilnom sporovom konaní premietnutý aj do ustanovenia § 420 písm. e) CSP. Podľa tohto ustanovenia je dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak rozhodoval vylúčený sudca alebo nesprávne obsadený súd. Súdna prax je pritom jednotná v tom, že súd treba považovať za nesprávne obsadený aj vtedy, ak nekoná zákonný sudca.

16. Koho treba považovať za zákonného sudcu a akým spôsobom možno vykonať jeho zmenu upravuje ustanovenie § 3 ods. 3 a ods. 4 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o súdoch“), podľa ktorého zákonný sudca je sudca, ktorý vykonáva funkciu sudcu na príslušnom súde a bol určený v súlade so zákonom a s rozvrhom práce na konanie a rozhodovanie o prejednávanej veci. Ak súd rozhoduje v senáte, zákonnými sudcami sú všetci sudcovia určení podľa rozvrhu práce na konanie a rozhodovanie v senáte. Zmenu v osobe zákonného sudcu možno vykonať len v súlade so zákonom a s rozvrhom práce.

17. Ústavný súd opakovane judikuje, že za zákonného sudcu podľa čl. 48 ods. 1 ústavy je zásadne potrebné považovať toho, kto bol určený na prejednanie a rozhodnutie veci v súlade s rozvrhom práce súdu (napríklad I. ÚS 52/97, II. ÚS 47/99, II. ÚS 118/02, III. ÚS 46/04, III. ÚS 46/2012, IV. ÚS 161/08). Ústavný súd pojem zákonného sudcu vykladá tak, že ním je sudca, ktorý bol pridelený na výkon funkcie na súd toho stupňa súdnej moci, ktorý je vecne a miestne príslušný“ rozhodnúť za predpokladu, že podľa rozvrhu práce ide o sudcu oprávneného konať a rozhodnúť určitý druh súdnej agendy.

18. Procesné pravidlá určovania príslušnosti súdov sú prvým predpokladom naplnenia práva na zákonného sudcu, a teda je nevyhnuté, aby sa konanie uskutočnilo na zákonom (vecne, miestne, kauzálne a funkčne príslušnom) súde. Až keď je určený zákonný súd, až potom je možné určiť v súlade so zákonom a s rozvrhom práce totožnosť zákonného sudcu zo sudcov zákonného súdu. Ak teda príslušný súd bude určený v rozpore so zákonom, právo na zákonného sudcu vyplývajúce z čl. 48 ods. 1 ústavy sa nerešpektuje a v takomto prípade treba súd považovať v zmysle § 420 písm. e) CSP za nesprávne obsadený.

19. Konanie sa uskutočňuje na súde, ktorý je na prejednanie príslušný (§ 36 ods. 1 CSP). Príslušnosť sa určuje podľa okolností v čase začatia konania; takto určená príslušnosť trvá až do skončenia konania (§ 36 ods. 2 CSP). Predmetné ustanovenie upravuje základnú procesnoprávnú zásadu tzv. zásadu perpetuatio fori, podľa ktorej na určenie príslušnosti (vecnej, miestnej, kauzálnej) sú rozhodujúce okolnosti, ktoré sú dané v čase začatia konania (okrem výnimky upravenej v § 112 ods. 2 CMP).

20. Podľa § 5 CMP, súd aj bez námietky skúma príslušnosť počas celého konania.

21. Podľa § 6 ods. 1 CMP, ak súd zistí, že nie je príslušný, bezodkladne postúpi vec príslušnému súdu bez rozhodnutia a upovedomí o tom účastníkov.

22. Podľa § 3 ods. 5 písm. a) CMP, na konanie o odvolaní proti rozhodnutiu vo veciach podľa prvej hlavy a tretej hlavy druhej časti, tretej časti a štvrtej časti vydanému okresným súdom so sídlom v obvode Krajského súdu v Banskej Bystrici a Krajského súdu v Trenčíne je príslušný Krajský súd v Žiline.

23. Podľa § 396b CMP, konania začaté a právoplatne neskončené do 31. mája 2023 sa dokončia na súdoch vecne a miestne príslušných podľa predpisov účinných do 31. mája 2023; to neplatí, ak podľa osobitného predpisu výkon súdnictva prechádza z vecne a miestne príslušného súdu na iný súd.

24. Z obsahu súdneho spisu vyplýva, že v prejednávanej veci rozhodol Okresný súd Trenčín rozsudkom z 29. novembra 2022 č. k. 31P/260/2018-900, ktorým zamietol návrh otca na zmenu úpravy výkonu rodičovských práv a povinností k maloletému F., zrušil uznesenie Okresného súdu z 24. septembra 2021 č. k. 26P/113/2021-12 v bodoch II. a IV. a zároveň žiadnemu z účastníkov nárok na náhradu trov konania nepriznal. Proti uvedenému rozsudku podal otec maloletého odvolanie a vec bola predložená Krajskému súdu v Trenčíne ako súdu odvolaciemu, ktorý vo veci rozhodol dňa 22. júna 2023 rozsudkom č. k. 17CoP/21/2023-1186.

25. Ustanovenie § 396b CMP predstavuje procesné ustanovenie intertemporálnej povahy, ktorým sa určuje režim dočasného, prechodného (intertemporálneho) spolupôsobenia skoršej a neskoršej právnej úpravy; teda vzájomný vzťah týchto úprav. Nosným pojmovým znakom procesnej intertemporality je princíp okamžitej aplikovateľnosti novej procesnej úpravy na všetky konania prebiehajúce na súde a začaté podľa doterajších (zrušených) predpisov. Účelom princípu okamžitej aplikovateľnosti nových procesných noriem, teda použiteľnosti nových procesných ustanovení na konania začaté a prebiehajúce podľa doterajšej právnej úpravy, je zabezpečiť taký procesný priebeh jednotlivých konaní, ktorý nepripúšťa alternatívne a v dôsledku toho sporné výklady pre časovú pôsobnosť príslušných predpisov alebo ich jednotlivých ustanovení (m. m. nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 22. októbra 2014 sp. zn. PL. ÚS 107/2011, uznesenie z 12. apríla 2018 sp. zn. II. ÚS 185/2018, uznesenie z 22. septembra 2020 sp. zn. III. ÚS 349/2020, nález z 8. februára 2023 sp. zn. II. ÚS 451/2022).

26. Princíp okamžitej aplikovateľnosti novej procesnej úpravy je procesnému právu natoľko imanentný, že sa nemusí explicitne vyjadrovať v prechodných ustanoveniach procesnej úpravy - platí aj bez toho, aby bol vyjadrený (porov. Smyčková, R., Števec, M., Tomašovič, M., Kotrecová, A. a kol. Civilný mimosporový poriadok. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2017, 1064 - 1072 s.).

27. Ustanovenie § 396b CMP je výnimkou z princípu okamžitej aplikovateľnosti novej procesnoprávnej úpravy Civilného mimosporového poriadku v znení účinnom od 1. júna 2023 a vzťahuje sa výlučne na konania začaté a právoplatne neskončené na súdoch vecne a miestne príslušných.

28. Príslušnosť súdu na konanie o odvolaní, t. j. na konanie v druhej inštancii, sa označuje ako funkčná príslušnosť; podľa § 2 ods. 1 CMP v spojení s § 34 CSP v znení účinnom do 31. mája 2023, o odvolaní rozhoduje krajský súd, ak tento zákon neustanovuje inak.

29. Je nepochybné, že prechodné ustanovenie k úpravám účinným od 1. júna 2023 (§ 396b CMP) explicitne neupravuje, že konanie o odvolaní začaté a právoplatne neskončené do 31. mája 2023 sa dokončí na súde funkčne (kauzálne) príslušnom podľa predpisov účinných do 31. mája 2023. Vzhľadom na túto absenciu ustanovení o kauzálnej a funkčnej príslušnosti, potom niet zákonnej normy, podľa ktorej by mal Krajský súd v Trenčíne konania začaté a právoplatne neskončené do 31. mája 2023 dokončiť. Kauzálnu a funkčnú príslušnosť Krajského súdu v Trenčíne nemožno založiť ani výkladom právnej normy za použitia analógie a práve prejednanie veci bez relevantného ustanovenia zákona, by podľa názoru najvyššieho súdu predstavovalo porušenie práva na zákonného sudcu.

30. Aj keď v danom prípade nedochádza *expressis verbis* k prechodu výkonu súdnictva z vecne a miestne príslušného súdu na iný súd, hodno zdôrazniť, že zákon prechod výkonu súdnictva v danom prípade chápe tak, že pri Krajskom súde v Trenčíne a Krajskom súde v Žiline nedošlo síce ani k zániku alebo premenovaniu žiadneho z nich, ale bola zákonom nepochybne zavedená zmena ich funkčnej, resp. kauzálnej príslušnosti a na to nadväzujúca zmena miestnej príslušnosti. Pri existencii kauzálnej príslušnosti je miestne príslušným ten súd, ktorý je zároveň kauzálne príslušným v danej veci (sp. zn. 2Ndc/6/2019). Od 1. júna 2023 Krajský súd v Trenčíne nie je funkčne, miestne ani kauzálne príslušný rozhodovať o odvolaniach v rodinnoprávných veciach, ako súd s rodinnoprávnou agendou zanikol a tak aj pri nezmenenom označení týchto krajských súdov možno konštatovať, že došlo k prechodu výkonu súdnictva na Krajský súd v Žiline. Pri inom výklade by o podaných odvolaniach v rodinnoprávných veciach (v doteraz začatých a právoplatne neskončených do 31. mája 2023), najbližšie mesiace až roky rozhodovali civilní sudcovia Krajského súdu v Trenčíne v rámci svojej občianskoprávnej agendy, čo je z celospoločenského hľadiska sledujúc účel, ktorému prijatie súdnej reformy ako celok má slúžiť, neprijateľné.

31. Pokiaľ teda na konanie o odvolaní podľa predpisov účinných do 31. mája 2023 bol funkčne príslušný Krajský súd v Trenčíne, zatiaľ čo s účinnosťou od 1. júna 2023 je na konanie o odvolaní v zmysle § 3 ods. 5 písm. a) CMP funkčne príslušný Krajský súd v Žiline a súčasne § 396b CMP ako intertemporálne ustanovenie explicitne neupravilo, že konanie o odvolaní začaté a právoplatne neskončené do 31. mája 2023 sa dokončí na súde funkčne príslušnom podľa predpisov účinných do 31. mája 2023, potom so zreteľom na princíp okamžitej aplikovateľnosti novej procesnej právnej úpravy, je na konanie o odvolaní začaté a právoplatne neskončené do 31. mája 2023 funkčne príslušný Krajský súd v Žiline.

32. Hodno zdôrazniť, že najvyšší súd je v danej veci názorovo jednotný s názorom vysloveným v náleze Ústavného súdu Slovenskej republiky z 27. júna 2023 sp. zn. IV. ÚS 257/2023 (ods. 75 až 77): „Počas konania o ústavnej sťažnosti sťažovateľa došlo k zmene § 3 ods. 5 písm. a) CMP, v zmysle ktorého na konanie o odvolaní proti rozhodnutiu vo veciach podľa prvej hlavy (konanie o návrat maloletého do cudziny pri neoprávnenom premiestnení alebo zadržaní) a tretej hlavy druhej časti, tretej časti a štvrtej časti vydanému okresným súdom so sídlom v obvode Krajského súdu v Banskej Bystrici a Krajského súdu v Trenčíne je príslušný Krajský súd v Žiline. V zmysle § 396b CMP konania začaté a právoplatne neskončené do 31. mája 2023 sa dokončia na súdoch vecne a miestne príslušných podľa predpisov účinných do 31. mája 2023; to neplatí, ak podľa osobitného predpisu výkon súdnictva prechádza z vecne a miestne príslušného súdu na iný súd. Keďže ústavný súd vracia vec na nové rozhodnutie o odvolaní, vychádzajúc z princípu okamžitej aplikability procesných noriem, platí, že na rozhodovanie o odvolaní v návratových konaniach je funkčne príslušný Krajský súd v Žiline, ktorému sa vec vracia na ďalšie konanie. Krajský súd v Žiline je v ďalšom konaní vo veci podľa § 134 ods. 1 zákona o ústavnom súde viazaný právnymi názormi ústavného súdu vyjadrenými v tomto náleze.“

33. Najvyšší súd záverom poukazuje na zachovanie plynulosti a rýchlosti konania a tak opätovne upriamuje pozornosť na zachovanie účelu tzv. súdnej reformy. Podľa dôvodovej správy k zákonu č. 150/2002 Z. z. je totiž reforma súdnej mapy jedným z nástrojov na dosiahnutie efektívne fungujúcej justície, pretože vytvára vhodné podmienky pre špecializáciu sudcov, ako na úrovni okresných súdov, tak aj na úrovni krajských súdov. Jedným zo základných cieľov novej súdnej mapy je špecializácia súdov a sudcov. Špecializácia sa predpokladá pre trestnú, civilnú, rodinnú a obchodnú agendu na všeobecných súdoch a pre správnu agendu v samostatnom správnom súdnictve. Pokiaľ je od 1. júna 2023 zmyslom novej právnej úpravy zavedenie špecializácie sudcov na trestnú, civilnú, rodinnú a obchodnú agendu, tak potom by mali v jednotlivých agendách konať tie sudy, ktoré boli dňom 1. júna 2023 špeciálne určené na rozhodovanie vecí v konkrétnej agende. Uvedené pre najvyšší súd znamená, že veci rodinnoprávnej (tzv. poručenskej) agendy by mal vybavovať od 1. júna 2023 Krajský súd v Žiline, na ktorom boli zriadené senáty špecializujúce sa na rodinnoprávnu (poručenskú) agendu. Bolo by v rozpore so zmyslom prijatej právnej úpravy, aby rodinnoprávne veci rozhodoval Krajský súd v Trenčíne, na ktorom od 1. júna 2023 nie sú žiadne senáty špecializujúce sa na túto agendu.

34. Na základe vyššie uvedeného je možné dospieť k jedinému záveru, že dovolaním napadnutý rozsudok Krajského súdu v Trenčíne č. k. 17CoP/21/2023-1186 zo dňa 22. júna 2023 je rozhodnutím kauzálné a funkčne nepríslušného súdu. Nakoľko jednou z podmienok konania je i vecná príslušnosť súdu, na ktorú je súd povinný prihliadať kedykoľvek počas konania a z hľadiska teórie funkčná príslušnosť býva tiež považovaná za osobitný druh vecnej príslušnosti, pretože obdobne ako vecná príslušnosť vymedzuje vertikálnu pôsobnosť jednotlivých súdov v rámci súdnej sústavy, t. j. vymedzuje ako súdy rôzneho druhu rozhodujú v konaní o rovnakej veci po sebe, resp. ako súdy druhej inštancie (pozri Svoboda, K., Šínová, R., Hamuláková, K. a kol. Civilní proces. Obecná část a sporné řízení. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 57), v danom prípade rozhodnutím funkčne nepríslušného súdu o odvolaní, došlo nielen k porušeniu práva na zákonného sudcu ale aj k nesprávnemu procesnému postupu, ktorým sa znemožnilo účastníkovi, aby uskutočňoval jemu patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces.

35. Uvedené porušenia predstavujú zmätočnosť vady v zmysle § 420 písm. e) a f) CSP a zároveň okolnosť, pre ktorú musí dovolací súd dovolaním napadnuté rozhodnutie zrušiť (§ 449 ods. 1 CSP) a vec vrátiť na ďalšie konanie (§ 450 CSP), pretože rozhodnutie vydané v konaní postihnutom tak závažnou procesnou vadou, nemôže byť považované za správne. Z dôvodu hospodárnosti konania sa najvyšší súd s ďalšími dôvodmi dovolania otca v zmysle ustanovenia § 420 písm. f) CSP (bod 3.2) už nezaoberal, napokon by to už nebolo ani účelné, keďže odvolanie otca už Krajský súd v Trenčíne, ktorý vydal napadnutý rozsudok prejednávať nebude, po vrátení veci bude jeho povinnosťou vec bezodkladne postúpiť súdu kauzálné a funkčne príslušnému na prejednanie odvolania otca, ktorým je Krajský súd v Žiline.

36. Ak bolo rozhodnutie zrušené a ak bola vec vrátená na ďalšie konanie, odvolací súd, ktorého rozhodnutie bolo zrušené je viazaný právnym názorom dovolacieho súdu (§ 455 CSP). Ak dovolací súd zruší rozhodnutie a ak vráti vec na ďalšie konanie odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, rozhodne tento súd o trovách pôvodného konania a o trovách dovolacieho konania (§ 454 ods. 3 CSP). V danom prípade bude týmto odvolacím súdom Krajský súd v Žiline.

37. Pre úplnosť najvyšší súd uvádza, že postúpenie veci Krajskému súdu v Žiline v dôsledku nedostatku kauzálnej a funkčnej príslušnosti Krajského súdu v Trenčíne nie je ipso iure spôsobilé na odopretie spravodlivosti, resp. prístupu k súdu (denegatio iustitiae); pri rešpektovaní princípu okamžitej aplikability procesných noriem je pojmovo vylúčené, aby tzv. reforma „súdnej mapy“ (ktorej primárnym cieľom malo byť dosiahnutie rýchlejšieho a kvalitnejšieho rozhodovania, vytvorenie nových kauzálnych príslušných súdov a presun agendy medzi jednotlivými súdmi) znamenala porušenie základného práva na zákonného sudcu (§ 3 ods. 3 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov) alebo porušenie procesnoprávnej zásady tzv. perpetuatio fori, spočívajúcej v trvaní príslušnosti.

38. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.